

Göteborgs Universitet
Institutionen för Genusvetenskap

*”Varför ska jag bli beskriven
med två bokstäver?”*

En narrativanalys av maskulinitet
och funktionshinder

Joel Persson
Uppsatsarbete, 15 poäng
Genusvetenskap, fördjupningskurs – C-kursen, ht 2007
Handledare: Ulla Holm

Abstract

Uppsatsens syfte är att undersöka vad begreppen maskulinitet och funktionshinder kan innebära och om dessa begrepp är länkade till varandra. I uppsatsen berörs även frågor omkring funktionshinder och »könsneutralitet» och funktionshinder och »kroppsnormalitet».

Uppsatsen är en narrativanalys av intervjuer med fyra fysiskt funktionshindrade killar mellan 17-20 år och uppsatsens teman undersöks på ett kvalitativt sätt där intervjupersonernas narrativer/berättelser är i fokus. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt undersöks maskulinitet och funktionshinder bl.a. utifrån Connells begrepp *Hegemonisk maskulinitet*, Butlers *performativitetsteorier* och Robert McRuers *Crip Theory*.

En av de narrativer som blir tydliga i intervjuerna är hur intervjupersonerna med sina funktionshinder befinner sig utanför normen om hur en »funktionsduglig» kropp förväntas se ut. Detta visar sig bl.a. när intervjupersonerna benämner icke-funktionshindrade som »normala», där det i samhället ofta skapas en uppdelning mellan de som inte har funktionshinder och de som har funktionshinder. Att bryta mot normen om den funktionsdugliga kroppen kan bl.a. innebära att först och främst bli betraktad som funktionshindrad, att vara en av de »andra», där flera av intervjupersonerna anser sig hamna i en slags »könsneutralitet».

Vad gäller intervjupersonernas inställning till kopplingen mellan maskulinitet och funktionshinder är de flesta kluvna. Flera intervjupersoner är tveksamma till en eventuell koppling mellan dessa teman men samtidigt framkommer det i intervjuerna att en fysiskt funktionshindrad kille kan få kämpa mer för att uppfattas som »manlig» än en icke-funktionshindrad kille. Även när det gäller hegemoniska mansideal är intervjupersonerna kluvna. Denna kluvenhet kan ta sig uttryck i att flera intervjupersoner både strävar efter att uppnå den hegemoniska maskuliniteten samtidigt som de tycker att den på olika sätt är begränsande och något negativt.

I uppsatsen påvisas även möjligheter till motstånd mot fördomsfulla attityder mot fysiskt funktionshindrade personer. Detta genom att t.ex. använda sig av cripteorins ifrågasättande av normer om den »funktionsdugliga» kroppen, där dessa normer många gånger är helt naturaliserade och osynliggjorda i samhället.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>INLEDANDE PRELIMINÄRER</u>	4
SYFTE	4
FRÅGESTÄLLNINGAR	4
BAKGRUND	4
<u>TEORETISKA OCH METODOLOGISKA ANSATSER ANSATTS</u>	5
DEFINITIONER PÅ FUNKTIONSHINDER	5
KRITIK MOT DEN SOCIALA MODELLEN	7
GENUS OCH FUNKTIONSHINDER	8
HEGEMONISK MASKULINITET	9
KRITIK AV HEGEMONISK MASKULINITET	10
MASKULINITET OCH FUNKTIONSHINDER	11
CRIP THEORY	12
QUEERTEORI	15
GENUS SOM PERFORMATIVITET	16
REFLEXIVITET	17
NARRATIVANALYS	18
NARRATIVANALYS I EN INTERVJUSITUATION	19
<u>MATERIAL OCH METOD</u>	20
INTERVJU OCH NARRATIVANALYS	20
REFLEXIVITET OCH POSITIONERING	20
FORSKNINGSPROCESSEN	21
URVAL AV INTERVJUPERSONERNA OCH MIN RELATION TILL DEM	22
RESULTATREDOVISNING	23
<u>RESULTAT</u>	23
MASKULINITET/MANLIGHET	23
FUNKTIONSHINDER	26
FUNKTIONSHINDER OCH MASKULINITET	27
HEGEMONISK MASKULINITET	30
KÖNSNEUTRALITET OCH FUNKTIONSHINDER	31
ATT FÖRHÅLLA SIG TILL »KROPPSNORMALITET»	32
<u>ANALYS OCH DISKUSSION</u>	34
<u>ÅTERSTÅENDE PROBLEM</u>	38
<u>LITTERATUR</u>	39

Inledande preliminärer

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka funktionshinder och maskulinitet, dels vad dessa begrepp kan innebära men även om och eventuellt hur begreppen är länkade till varandra.

Frågeställningar

- Hur definierar intervjupersonerna funktionshinder och maskulinitet?
- Är funktionshinder och maskulinitet sammanlänkade och i så fall hur?
- Är den hegemoniska maskuliniteten något som intervjupersonerna strävar efter att förverkliga?
- Finns det bland intervjupersonerna alternativa sätt, i förhållande till den hegemoniska maskuliniteten, att uttrycka maskulinitet på?
- Är »könsneutralitet» och funktionshinder länkade till varandra och i så fall hur?

Bakgrund

Den här uppsatsen kan delvis spåras tillbaka till en handikapptolett, eller snarare till själva symbolen för handikapptoletter – en person sittandes i en rullstol. Efter att under fem år, till och från, jobbat på ett elevhem med fysiskt funktionshindrade ungdomar, började jag fundera på hur genus och funktionshinder hänger ihop. Symbolen för handikapptoletten, en person i en rullstol, fick mig att börja reflektera kring funktionshinder och genus. Hur kommer det sig att personer med funktionshinder, med ovan nämnda symbol i åtanke, delvis verkar »sakna» genus? När samhället i övrigt via t.ex. reklam och media påpekar vikten för oss människor att skapa kvinnlighet och manlighet, så verkar inte kopplingen mellan funktionshinder och genus lika självklar. Exempel på könsneutrala gruppbenämningar är många: »funktionshindrade», »handikappade» och »brukare» osv. Vad innebär det för funktionshindrade personer att hamna i denna »könsneutralitet»?

I min b-uppsats »Att bredda manligheten – en diskursanalys av intervjuer med fem mansforskare i Göteborg och Karlstad» var temat maskulinitetsforskning och hur den kan te sig med olika fokus på maskulinitetskonstruktioner. Eftersom jag även vid sidan av genusstudierna jobbat i ett jämställdhetsprojekt under två års tid så har jag även praktiska

erfarenheter av att jobba med frågor som är relaterade till bl.a. genus och maskulinitet. Inför c-uppsatsen ville jag behålla fokus på maskulinitetstemat men försöka hitta alternativa perspektiv på hur maskulinitet kan konstrueras. Eftersom jag under de senaste fem åren har jobbat till och från på ett elevhem för fysiskt funktionshindrade ungdomar så kändes temat funktionshinder spännande att undersöka, eller snarare kopplingen mellan funktionshinder och maskulinitet.

Teoretiska och metodologiska ansatser

Definitioner av funktionshinder

Under denna rubrik kommer jag att ta upp olika termer som använts för att definiera funktionshinder. Mårten Söder (2005) som är professor i sociologi med inriktning på funktionshinder vid Uppsala universitet, gör ett socialkonstruktivistiskt antagande när han menar att funktionshinder inte har en given betydelse utan skapas av olika aktörer. Aktörer som med olika syften kan etikettera olika fenomen som antingen medicinska, sociala, kulturella eller politiska.

Söder (2005) menar vidare att en vanlig avgränsningsstrategi är *diagnos- eller funktionsförmågebaserade definitioner* av funktionshinder. Den funktionsförmågebaserade avgränsningen tar fasta på den enskildes funktionsförmåga, eller snarare, nedsättningar i funktionsförmåga. Den funktionsförmågebaserade definitionen på funktionshinder har kallats *den medicinska modellen*, där fokus är på individen. Som kritik mot denna individcentrerade modell uppkom *den sociala modellen* («the social model») i Storbritannien. Istället för att fokusera på individen och dennes eventuella nedsatta funktionsförmåga, tog man fasta på de brister som fanns i miljön kring en person med funktionshinder och hävdade att det var dessa brister som utgjorde problemet. Ingen del av denna förklaringsmodell knyter funktionshindret till en enskild individ. Den sociala modellen definierar funktionshindret som en otillgänglig eller oanpassad miljö i vid bemärkelse.

Sociologen Michael Oliver (1996:33) är en av nyckelpersonerna bakom skapandet och utvecklandet av den sociala modellen. I sin bok *Understanding Disability: from theory to practice* har han syntetiserat innehållet i den sociala modellen enligt följande:

[...]disability, according to the social model, is all the things that impose restrictions on disabled people; ranging from individual prejudice to institutional discrimination, from inaccessible public buildings to unusable transport systems, from segregated education to excluding work arrangements, and so on.

Enligt Mårten Söder (2005) har den svenska handikappolitiken sedan 1970-talet officiellt baserat sig på vad som brukar kallas *ett relativt handikappbegrepp*. Detta begrepp innebär att handikapp är något som uppstår i mötet mellan en individ och en omgivning. Denna modell är i likhet med den brittiska sociala modellen kritisk till den tidigare medicinska modellens individfokuserande avgränsningar och klassifikationer.

Fram till det relativa handikappbegreppets introduktion på 70-talet menar Söder (2005) att definitionen *funktionshinder* var ovanligt. Istället användes begreppet *handikapp*. När handikappbegreppet först började användas avsåg det individuella egenskaper som diagnoser och funktionsförmåga. I syfte att markera omgivningens betydelse började man skilja mellan *funktionsnedsättning* (individuella egenskaper) och *handikapp* som sågs som resultatet av individens möte med omgivningen. Numera har funktionshinderbegreppet ersatt handikappbegreppet men har dock inte samma innehåll som handikappbegreppet hade i det relativa perspektivet. Funktionshinder används i vissa sammanhang som beteckning på en individuell egenskap, i andra som betecknande relationen till omgivningen.

Söder (2005) menar att enligt den miljörelativa handikappdefinitionen kan en individ ha en funktionsnedsättning men att denna nedsättning inte är detsamma som ett handikapp. Ett handikapp uppkommer först i relation till en otillgänglig omgivning. Ett handikapp är således inte en egenskap hos en enskild individ, inte heller en specifik beteckning på en omgivning, utan en beskrivning av ett möte mellan en person med en funktionsnedsättning och en bristande miljö.

Söder (2005) visar på ytterligare ett sätt att skapa gruppen »funktionshindrade» som återfinns inom välfärdsstaten, där man använder sig av den s.k. *administrativa definitionen*. I en administrativ definition avgränsas grupper av individer som mottar ett visst stöd som funktionshindrade. Det innebär att en individ som exempelvis mottar personlig assistans eller bor i gruppbostad klassas som funktionshindrad.

Susan Wendell (1996) argumenterar i *The Rejected Body – Feminist philosophical reflections on disability* för att varken funktionsnedsättningar (impairments) eller funktionshinder (disability) kan definieras i strikt biomedicinska termer. Wendell menar att man istället måste uppmärksamma hur olika sociala arrangemang och förväntningar aktivt

bidrar till att återskapa funktionshinder och många gånger osynliggör personer med funktionsnedsättning och funktionshinder. Wendell (1996:35) menar att:

the distinction between the biological reality of a disability and the social construction of a disability cannot be made sharply, because the biological and the social are interactive in creating disability. [...] I call the interaction of the biological and the social to create (or prevent) disability »the social construction of disability».

Kritik mot den sociala modellen

Tom Shakespeare (2006) framför hård kritik mot den brittiska sociala modellen och menar att den har utvecklats till en oflexibel ideologi som hävdar att funktionshinder *enbart* har att göra med sociala hinder i samhället och *ingenting* med individuella funktionsnedsättningar. Shakespeare (2006) menar i *Disability Rights and Wrongs* att den brittiska modellen bara är en i familjen av socialt-kontextuella förklaringsmodeller till funktionshinder. Alla dessa förklaringsmodeller förkastar, enligt Shakespeare, individualistiska förklaringar av funktionshinder och sätter istället in den funktionshindrade personen i ett större socialt sammanhang. Shakespeare går så långt i sin kritik av den sociala modellen att han menar att forskning om funktionshinder (Disability Studies) skulle klara sig bättre utan den sociala modellen, som i hans mening blivit underminerad av sin egen motsägelsefullhet och felaktigheter.

En annan kritik som Mårten Söder (2005) tar upp är utvecklad inom ramen för en feministisk ansats. Inom denna tradition finns bl.a. Carol Thomas bok *Female Forms*, där hon kritiserar de följder som den sociala modellen för med sig. Hennes främsta kritik bygger på subjektets, dvs. den funktionshindrade personens, frånvaro i modellen. I linje med generella feministiska ansatser menar Thomas att individens upplevelser måste skrivas in i förståelsen av ett fenomen. Detta ligger nära den feministiska devisen »det personliga är politiskt». Thomas hävdar alltså att funktionshinder inte kan definieras utan att den individuella upplevelsen av att ha en funktionsnedsättning och/eller ett funktionshinder tas i beaktande.

Även Jenny Morris (1996) kritiserar forskning om funktionshinder utifrån ett feministiskt perspektiv. Morris, som själv är rörelsehindrad, är kritisk mot mer traditionell forskning om funktionshinder vad gäller en bristande problematisering av normalitet. Morris framhåller att en identitet som funktionshindrad bör/kan upplevas med stolthet, och att »olikhet» (difference) är något som ska värderas positivt, av människor med och utan funktionsnedsättningar. En central poäng i Morris resonemang är vikten av att som

funktionshindrad inte sträva efter att vara/bli som icke-funktionshindrade kvinnor eller män, utan snarare att hylla »olikhet» samt kräva att bli behandlad som jämlik medborgare.

Genus och funktionshinder

Enligt Karin Barron (2004) är forskning om kombinationen av funktionshinder och genus begränsad. Hon menar att trots att genusforskningen har mer än ett tredjedels sekel på nacken är det fortfarande ovanligt att den kopplas till frågor om funktionshinder. Även inom den samhällsvetenskapliga forskningen om funktionshinder negligeras fortfarande frågor om genus till stor del. Barron menar dock att forskning inom detta fält under senare år ökat.

Denna omedvetenhet om genus inom forskningen om funktionshinder, osynliggör enligt Barron (2004) olika maktrelationer mellan genus och annan social över- och underordning, då man använder sig av olika könsneutrala ord, t.ex. »de funktionshindrade», »de handikappade», »de utvecklingsstörda», »brukare», »klienter» och »omsorgstagare». Den forskning som har gjorts om/med/av funktionshindrade kvinnor och som fokuserat på genus, visar, som nämnts, hur deras olika livsvillkor har osynliggjorts inom en stor del av forskningen, även feministisk sådan. Denna forskning visar också att funktionshindrade kvinnor diskrimineras inom en rad olika områden, t.ex. inom utbildning och arbetsliv.

I motsats till Jenny Morris som menar att funktionshindrade borde hylla kroppslig »olikhet» anser Karin Barron (2004) att det kan vara problematiskt att placera forskning om funktionshinder inom en separat akademisk domän. Hon anser att om inte funktionshinderforskaren tar hänsyn till genus, ålder, religion, etnicitet, social klass och sexuell orientering, så riskerar forskningen att befästa sociala föreställningar om kvinnor och män med olika funktionsnedsättningar som *särskilda* och *annorlunda*.

Barron (2004) nämner olika myter vad gäller funktionshindrade personer, särskilt om kvinnors sexualitet. Dessa innefattar föreställningar om allt från »sexuell opålitlighet» till asexualitet. Att funktionshindrade människor (alltid) är heterosexuella har också utgjort en del av dessa mytiska föreställningar. En vanlig typ av kritik, finns enligt Barron, inom feministisk forskning om funktionshinder, där man är kritisk till att funktionshindrade kvinnor ofta beskrivs som beroende och passiva offer, vilket kan bidra till att förstärka en traditionell stereotyp kvinnosyn. Som en reaktion, eller protest, mot denna typ av beskrivning har på senare tid vikten av att beskriva funktionshindrade kvinnor som starka och aktiva framhållits.

Avslutningsvis menar Barron (2004:35) att

istället för att beskriva funktionshindrade kvinnor som antingen passiva offer eller som »superwomen» är det mer fruktbart för feministisk forskning att sträva efter att synliggöra situationer och maktstrukturer som underlättar eller hindrar, ett aktivt agerande för ökad makt bland funktionshindrade kvinnor. Kvinnor kan förstås och beskrivas som offer och samtidigt som handlande subjekt.

Hegemonisk maskulinitet

R.W. Connells (2003) begrepp *Hegemonisk maskulinitet* härstammar från Antonio Gramscis¹ analys av klassrelationerna och hänvisar till den kulturella dynamik som gör att en viss grupp kan hävda och upprätthålla en ledande position i samhället. Connell (2003:101) menar att

Kulturellt sett höjer sig vid en given tidpunkt en viss form av maskulinitet över andra former. Hegemonisk maskulinitet kan definieras som den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så sätt garanteras (eller förmodas göra det) mäns dominant position och kvinnornas underordnande.

Det som enligt Connell (2003) är ett av hegemonins kännetecken är det framgångsrika hävdandet av auktoritet snarare än direkt våld, även om våld ofta underbygger och stödjer auktoriteten. Connell menar att den hegemoniska maskuliniteten skapas om det finns ett samband mellan kulturella ideal och institutionell makt. Till exempel så erbjuder de högsta nivåerna inom näringslivet, militären och staten en tämligen övertygande kollektiv bild av maskulinitet.

Connell understryker att den hegemoniska maskuliniteten är en historiskt föränderlig relation som kan utmanas av nya grupper av män, vilka kan konstruera en ny hegemoni. I den hegemoniska maskuliniteten finns det en »allmänt accepterad» strategi men när villkoren för patriarkatets försvar förändras så undergrävs basen för att en viss typ av maskulinitet ska kunna hävda sin dominans.

I Connells maskulinitetsteori identifierar han tre positioner som olika former av maskuliniteter kan inneha; *Underordnad, delaktig och marginaliserad maskulinitet*. Den första kategorin, *underordnad maskulinitet*, handlar t.ex. om heterosexuella mäns dominans och homosexuella mäns underordning i de europeisk-amerikanska samhällena. De homosexuella männen är underordnade genom ett antal tämligen påtagliga praktiker, som t.ex. politisk och kulturell uteslutning, kulturell smutskastning, i USA har t.ex. homosexuella

¹⁾ Antonio Gramsci (1971) *Selections From the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*.

män blivit ett viktigt mål för den religiösa högern, gatuvåld, ekonomisk diskriminering och personlig bojkott. Detta förtryck placerar de homosexuella männen längst ner i männens genushierarki. Förutom homosexuella män finns det även andra maskuliniteter som på olika sätt är underordnade. Även heterosexuella män och pojkar kan på olika sätt utestängas från legitimitetscirkeln. Pojkar och män som inte lever upp till den hegemoniska maskuliniteten får diverse öknamn, t.ex. mes, tönt, klant, morsgris, kärring, mammas gosse osv., där det är tydligt att det är femininitet som är orsaken till det »symboliska nedsolkandet».

Connell menar att trots att det är få verkliga män som lever upp till den normativa standarden i den hegemoniska maskuliniteten, så finns det många män som på olika sätt drar nytta av denna maskulinitets hegemoni. Den *delaktiga maskuliniteten* tillgodogör sig den patriarkaliska utdelningen, i och med att de drar fördelar av kvinnornas underordnade ställning.

Enligt Connell utgör »hegemoni», »underordning» och »delaktighet» tillsammans en del av genusordningens inre relationer. Samspelet mellan genus och andra strukturer som klass och »ras» skapar ytterligare kopplingar mellan olika maskuliniteter. Utifrån relationerna mellan dominant och underordnade klasser och etniska grupper menar Connell att vissa grupper, t.ex. svarta i USA, på olika sätt utgör en *marginaliserad maskulinitet*.

Kritik av hegemonisk maskulinitet

Victor J. Seidler (2006) är kritisk till hur Connell i två av sina böcker, *Gender and Power* och *Masculinities* fastnar i olika ramverk av genus och makt där män fortfarande antas kunna ta för givet många privilegier som kvinnor förvägras. Seidler menar å ena sidan att det är viktigt att bli påmind om kontinuiteten i patriarkala relationer men att det å andra sidan tenderar att osynliggöra olikheter mellan olika generationer av män och även de svårigheter som pojkar möter i sina egna liv.

Kritik mot Connells hegemonibegrepp har även kommit från svenska forskare. Marie Nordberg (2000) på Karlstads universitet menar att begreppet är användbart men att det som analysredskap inte är oproblemiskt. Nordberg undrar vad det innebär att applicera en teori som är utvecklad i en australiensisk och angloamerikansk kontext i Norden. Hon pekar på hur det i Norden finns en kraftig inriktning på konsensus och ett framlyftande av jämställdhet mellan könen. Hon menar vidare att Australien och USA är mer hierarkiskt uppbyggda samhällen och att detta säkerligen påverkar könsordningen i jämförelse med de nordiska länderna.

Maskulinitet och funktionshinder

Thomas J. Gerschick och Adam Stephen Miller (1994) menar att två system av sociala dynamiker sammanstrålar hos män med fysiska funktionshinder, dels förväntningar förkroppsligade i R. W. Connells begrepp *hegemonisk maskulinitet* men även stigmatisering av personer med funktionshinder. Inom den hegemoniska maskuliniteten privilegieras å ena sidan män som är starka, modiga, aggressiva, oberoende, självständiga och karriärinriktade. Å andra sidan är förväntningarna i samhället på personer med funktionshinder att de ska vara svaga, ömkliga, passiva och ofta i en beroendeposition. Gerschick & Miller (1994) menar att män med fysiska funktionshinder ofta är stigmatiserade på grund av att deras kroppar inte lever upp till hur en kropp förväntas se ut i den amerikanska kulturen. Kroppen är, enligt Gerschick & Miller, en central del av hur vi definierar oss själva och hur vi blir definierade av andra.

Gerschick & Miller (1994) har gjort intervjuer med män med fysiska funktionshinder och kommit fram till tre olika förhållningssätt i förhållande till hegemoniska mansideal. Dessa tre förhållningssätt var »omformulering» (reformulation), »förlitande» (reliance) och »avståndstagande/förkastande» (rejection). Till det första förhållningssättet »omformulering», menar Gerschick & Miller (1994:37) att

men who reformulate predominant standards in defining their masculinity tend not to overtly contest these standards, but – either consciously or unconsciously – they recognize in their own condition an inability to meet these ideals as they are culturally conceived. They respond to an ideal by reformulating it, shaping it along the lines of their own abilities, perceptions, and strengths, and they define their manhood along these new lines.

Det andra förhållningssättet till hegemonisk maskulinitet som Gerschick & Miller tar upp är »förlitande». De menar att många män bryr sig om hur andra ska uppfatta deras maskulinitet och hur de ska kunna nå upp till hegemoniska mansideal. Det andra mönstret hos intervjupersonerna som Gerschick & Miller kallar »förlitande»,involverar internalisering av många ideal inom den hegemoniska maskuliniteten, däribland att vara atletisk och ha fysisk styrka, att vara oberoende och att vara sexuellt »framgångsrik».

I denna gruppen män som till stor del förlitar sig till hegemoniska mansideal, strävar de, sina funktionshinder och svårigheter till trots, att leva upp till dessa normer. Enligt Gerschick & Miller (1994:40) så bekymrar sig dessa män över att inte kunna leva upp till samhällets förväntningar på en »riktig man» och

find themselves in a double bind that leaves them conflicted. They embrace dominant conceptions of masculinity as a way to gain acceptance from themselves and from others. Yet, they are continuously reminded in their interactions with others that they are »incomplete». As a result, the identity behind the façade suffers; there are, then, major costs associated with this strategy.

Det tredje förhållningssättet som Gerschick & Miller (1994) tar upp i sin studie är »avståndstagande till/förkastande av» hegemoniska mansideal. Förkastandet kan ta formen av att skapa alternativa maskulinitetsidentiteter och subkulturer där de kan få en stödjande miljö. Männen i denna grupp delar inte direkt en gemensam ideologi eller handlingsmönster, snarare anser de att de dominerande uppfattningarna och förväntningarna omkring maskulinitet är fel. En del av dessa män utvecklar en ny »maskulinitetsstandard» istället för den som de tagit avstånd ifrån. Andra väljer att tona ner maskulinitetens betydelse i sina liv. Istället betonar dessa män sin status som »människor» under mottot »människan först».

Crip Theory

Robert McRuer (2006) menar att *Crip Theory*² har sina rötter i kulturstudier (Cultural Studies) som ifrågasätter hur och varför olika fenomen skapas och naturaliseras i samhället, hur de är inbäddade i komplexa ekonomiska, sociala och kulturella relationer, och hur dessa kan förändras. McRuer teoretiserar konstruktionen av »den funktionsdugliga kroppen» (able-bodiedness) och heterosexuallitet, såväl som kopplingarna dem emellan.

I likhet med Adrienne Richs begrepp *obligatorisk heterosexuallitet*³ använder sig McRuer (2006:2) av begreppet »den obligatoriskt funktionsdugliga kroppen» (compulsory able-bodiedness) och menar att

the system of compulsory able-bodiedness, which in a sense produces disability, is thoroughly interwoven with the system of compulsory heterosexuality that produces queerness: that, in fact, compulsory heterosexuality is contingent on compulsory able-bodiedness, and vice versa.

²⁾ Jens Rydström på Stockholms Universitet har översatt Crip Theory till Lytt-teori. Mer information hittar du på <http://www.kvinfo.su.se/> klicka på seminarier och sedan lyttseminariet.

³⁾ Från Adrienne Rich (1980) *Obligatorisk heterosexuallitet och lesbisk existens*.

Robert McRuer (2006) refererar till Judith Butler, som identifierar de ständiga repetitioner som krävs för att bibehålla den heterosexuella hegemonin men menar att betoningen på identiteter som skapas genom repetitiva framträdanden är än mer central när det gäller den »obligatoriskt funktionsdugliga kroppen». Dessutom, menar McRuer, att dessa repetitiva framträdanden, i likhet med heterosexualitet, är dömda att misslyckas. I likhet med att den ideala funktionsdugliga kroppsidentiteten aldrig en gång för alla kan uppnås.

I likhet med Robert McRuer menar Paul McIlvenny (2003) att det är viktigt att uppmärksamma hur kulturella diskurser av funktionshindrade framställs. Enligt McIlvenny behöver man bara läsa i en ordbok för att förstå hur samhället fokuserar på den funktionsdugliga kroppen (able-body) och dess moraliska implikationer. Ordet »able» översätts enligt Norstedts Engelska ordbok³ till skicklig, duglig, duktig och kunnig. Paul McIlvenny (2003:241) anser att

if one is »able» then one is capable, apt, fit efficient, proper, skilful and clever. The opposite is to be incompetent, incapable, silly, weak, and inept [...] That is why we must pay close attention to cultural discourses of impairment, incompleteness, and the chaotic or »grotesque body».

Robert McRuer (2006:10) återanvänder Butlers queerteorier om genusperformativitet inom forskning om funktionshinder, som detta något parafraserade utdrag från Gender Trouble visar:

[Able-bodiedness] offers normative... positions that are intrinsically impossible to embody, and the persistent failure to identify fully and without incoherence with these positions reveals [able-bodiedness] itself not only as a compulsory law, but as an inevitable comedy. Indeed, I would offer this insight into [albe-bodied identity] as both a compulsory system and an intrinsic comedy, a constant parody of itself, as an alternative [disabled] perspective.

Carrie Sandahl (2003) skriver i artikeln *Queering the Crip or Crippling the Queer? Intersections of Queer and Crip Identities in Solo Autobiographical Performances* om kopplingen mellan queerteori och forskning om funktionshinder (Disability Studies). Sandahl menar att båda dessa akademiska discipliner har sina rötter i och fortfarande är aktiva inom olika former av aktivism. Sandahl menar att sexuella minoriteter och personer med funktionshinder delar en historia av orättvisa. Båda grupperna har blivit patologiserade av sjukvården, demoniserade av religionen,

⁴) Norstedts Engelska ordbok – Student's Edition (1998)

diskriminerade vad gäller boende, arbete och utbildning, stereotyp framställd i kulturella representationer, utsatta för hatbrott och socialt isolerade. Carrie Sandahl (2003:26) menar att den kanske viktigaste likheten mellan »crips» och »queers» är

their radical stance towards concepts of normalcy; both argue adamantly against the compulsion to observe norms of all kinds (corporeal, mental, sexual, social, cultural, subcultural, etc.). [...] Disability scholars critiqued the fact that disability had long been relegated to academic disciplines (primarily medicine, social sciences, and social services) that considered disabilities »problems» to be cured and the disabled »defectives» to be normalized, not a minority group with its own politics.

Robert McRuer (2006) är överens med Sandahl om att homosexualitet och funktionshinder delar ett »patologiserat förflutet» och menar vidare att trots en större medvetenhet om intersektionen mellan queerteori och forskning om funktionshinder, så har, enligt McRuer, alltför lite uppmärksamhet ägnats åt kopplingen mellan heterosexualitet och en funktionsduglig kroppsidentitet (able-bodied identity). Den funktionsdugliga kroppen (able-bodiedness), döljs och naturaliseras, i än högre grad än heterosexualitet, som en icke-identitet, som tingens naturliga ordning.

Carrie Sandahl (2003) menar att uttrycket *cripple* (krympling, lytt) i likhet med *queer*, är en term som är flytande och ständigt förändras, och som tagits i anspråk även av de som uttrycket från början inte inkluderade. Det var från början homosexuella som var måltavlan för skällsordet *queer*, samtidigt som ordet numera har omformulerats till att handla om stolthet och även används av personer som inte ser sig själva som homosexuella, t.ex. transsexuella och heterosexuella »sex radikaler». Begreppet *crip* har utvidgats till att inkludera inte bara personer med fysiska funktionsnedsättningar utan även personer med sensoriska- och psykiska funktionsnedsättningar. Sandahl menar att queerteorins vitalitet beror på erkännandet av skillnad.

Carrie Sandahl (2003) anser vidare att många queers och cripples upplever en nästan total isolering när de växer upp, i och med att de sällan föds in i queer- och/eller cripfamiljer. För att hantera denna isolering, och motarbeta negativa ifrågasättanden av att vara queer eller crip (för att inte nämna queer och crip), så har personer från båda dessa grupper utvecklat en ironisk och bitsk kritik av hegemoniska normer. I queersammanhang använder man verbet: att »queera». Att queera innebär att sätta snurr på mainstream representationer för att avslöja latent queera undertexter, eller för att dekonstruera en representations heterosexism. På ett liknande sätt använder en del funktionshindrade personer sig av »cripping». Crippling ifrågasätter mainstreamrepresentationer eller praktiker för att avslöja antaganden om den funktionsdugliga

kroppen (able-bodied assumptions) och dess exkluderande effekt. Både queering och crippling avslöjar den godtyckliga uppdelningen mellan »normal» och »defekt» och de negativa sociala komplikationer som dessa försök att homogenisera mänskligheten kan leda till.

Ett framträdande sätt, menar Sahdahl (2003), för crip-queer soloartister (liksom stand-up), att uttrycka stolthet över sitt funktionshinder (disability pride), är att omartikulera den funktionshindrade kroppen som en könad, sexuell varelse. Att vara kvinna och funktionshindrad är att inte bli sedd som en riktig kvinna; att vara man och funktionshindrad är att inte bli sedd som en riktig man. För Carrie Sandahl (2003:44) handlar konstruktionen av genus

not only upon the male body and female body, but also upon the nondisabled body. Because disabled bodies are often unable to perform certain gendered behaviours in »passable» ways, the disabled are often considered genderless (or less than male or female) and, by extension, sexless.

Denise Malmberg (1996) är inne på samma spår som Carrie Sandahl, och menar att handikappade, oavsett om man är kvinna eller man, sammanförs med det avvikande. Man är den »andra». Med den genusneutrala symbolen för handikapptoletter i minnet skulle man lite tillspetsat kunna hävda att vara funktionshindrad innebär i vårt samhälle att man tillskrivs en tredje genuskategori, underställd de båda gängse könen; det är att vara både och – eller vare sig eller.

Queerteori

Don Kulick (1996) menar att queer inte betecknar en identitet utan handlar snarare om ett kritisk förhållningssätt till det normativa. Kulick menar att queerbegreppet inbegriper alla som ställer sig utanför den normativa heterosexualiteten, dvs. alla som ifrågasätter heterosexualitetens oupphörligt förekommande anspråk på att vara målet och meningen med livet. Queerteori består inte av *en* teori, utan snarare av ett antal olika perspektiv – olika sätt att tolka ett samhälle, kultur och identitet. Enligt Don Kulick är det gemensamma för de olika teorierna att de alla betraktar den normativa heterosexualiteten som ett problem som borde förklaras. De olika perspektiven som utgör queerteori vägrar att erkänna heterosexualitetens anspråk på att vara naturlig och självklar, istället ifrågasätter den att heterosexualiteten är samhällets och kulturens grundsten.

Tiina Rosenberg (2002:15) är överens med Don Kulick och menar att »Queerteori inte är en enhetlig eller systematisk skolbildning, utan en blandning av studier vilka kritiskt fokuserar

det heteronormativa, det vill säga de institutioner, strukturer, relationer och handlingar som vidmakthåller heterosexualitet som en enhetlig, naturlig och allomfattande ursprungssexualitet.» För Rosenberg (2002) innebär det queera förhållningssättet att det alltid står i relation till den heterosexuella normen som en exkluderande princip. Centralt för queerteorin är, enligt Rosenberg, att betrakta sexualitet som socialt, historiskt och geografiskt konstruerade. Queerteori söker därmed ingen ursprungssexualitet utan fokuserar den heterokulturella dominansen som en förtrycksmekanism. Genom att demonstrera omöjligheten till någon »naturlig» sexualitet ifrågasätter queer även sådana till synes oproblematiske identiteter som »kvinna» och »man».

Tiina Rosenberg (2002) menar vidare att heterosexualitetens i stort sett orubbade position som något naturligt, universellt och enhetligt har den negativa definitionen av homosexualitet som sin historiska förutsättning. Heterosexualiteten är den överordnade sexualiteten medan homo- bi och transsexualitet är underordnade sexualiteter i samhället. Den som befinner sig i ett socialt överläge behöver sällan förklara sig, medan »avvikaren» alltid måste förklara sig för omvärlden. Så länge homosexualitet studeras utan att samtidigt kritisk granska heterosexualiteten, bibehåller heterosexualiteten sin ställning som en självklar och privilegierad social position. Rosenberg anser att begreppen hetero, bi- och homosexualitet är begrepp som förutsätter varandra och endast kan överleva med hjälp av varandra. De är oskiljaktiga.

Genus som performativitet

Judith Butler (2007) menar i *Genustrubbel* att genus är någonting man gör; identiteter uppstår genom handlingar och är inte uttryck för en redan existerande verklighet. Butler använder begreppet *performativitet* och menar att kön/genus inte i första hand är *vara* utan snarare *göra*. Ingen är kvinna eller man per någon automatik utan *görs* till kvinna eller man. Eller för att använda Simone de Beauvoirs⁵ kända citat: »Man föds inte till kvinna, man *blir* det».

Butler (2007:219) tolkar genus inte som en fast identitet utan snarare anser hon att genus är »en bräcklig identitet som med tiden har upprättats i ett yttre rum genom en *stiliserad upprepning av handlingar*». Genus uppstår, enligt Butler, som en effekt av kroppens stilisering och handlar alltså om att oupphörligen genom olika kroppsliga gester, rörelser och stilar skapa illusionen av ett varaktigt, genusbestämt jag. Hennes formulering lösgör

⁵ Simone de Beauvoir (2002) *Det andra könet*

genusbegreppet från identitetsmodellens grund, där man i stället kan uppfatta genus som en konstituerad *social temporalitet*.

Judith Butler (2005 & 2007) använder sig av begreppet *den heterosexuella matrisen* för att visa på samhällets påtvingade normativa heterosexualitet och hur den är en viktig del av själva skapandet av genus. Butler menar att det i samhället finns normerande idéer kring ett »naturligt» heterosexuellt begär och att denna heteronorm präglar hela vår kultur.

Judith Butler (2005) menar att ett sätt att göra motstånd mot samhällets heteronormer är att gå emot klassificeringen av t.ex. »lesbiska» och »bögar» där dessa identiteter traditionellt framställts som omöjliga identiteter, klassificeringsmisstag, onaturliga katastrofer inom den juridiska och medicinska diskursen. Butler (2005:64) anser vidare att »dessa områden av störning, misstag, förvirring och svårigheter [kan] vara själva samlingspunkten för ett visst motstånd mot klassificeringen och identitet som sådana.»

Reflexivitet

Kim Etherington (2004) menar att genom att använda sig av reflexivitet, eller det hon kallar *forskningsreflexivitet* (research reflexivity) kan vi återskapa mångfacetterade och mångbottnade berättelser och historier som bejakar ordningen och komplexiteten i mänskligt liv. Etherington menar att reflexivitet är en färdighet som man kan förbättra genom att utveckla en medvetenhet om sina reaktioner om världen runtomkring oss, om andra människor och olika händelser och att använda dessa kunskaper för att synliggöra hur vi agerar, kommunicerar och hur vi förstår världen. För att vara reflexiv menar Etherington (2004:19) att

we need to be aware of personal responses and to be able to make choices about how to use them. We also need to be aware of the personal, social and cultural contexts in which we live and work and to understand how these impact on the ways we interpret our world. [...] More recently, reflexivity has become central to my work. This has been almost like a process of »coming out» for me.

Lisa Adkins (2002) är kritisk till hur reflexivitet eller snarare hur vissa former av reflexivitet används inom social forskning, där ofta bara vissa subjekt tillåts komma till tals. Adkins hänvisar till Elspeth Probyn⁶ som frågar sig: »Who speaks for whom, why, how and when?» Adkins menar att reflexivitet ofta rekommenderas som en kritisk praktik inom social forskning,

⁶ Elspeth Probyn (1993) *Sexing the Self: Gendered Positions in Cultural Studies*.

där det ofta ses som ett »botemedel» mot forskningens problem med att vara verklighetstrogen. Lisa Adkins (2002:333) citerar Denzin & Lincoln⁷ som menar att:

Any representation must now legitimate itself in terms of some set of criteria that allows the author (and the reader) to make connections between the text and the world written about.

Kim Etherington beskriver vidare hur akademisk forskning tidigare setts som en opersonlig aktivitet, där forskaren förväntades närma sig sin forskning på ett »objektivt» sätt. I detta synsätt förväntades forskaren ha ett distanserat förhållningssätt och ett icke-engagemang till det som skulle undersökas, där subjektivitet ansågs vara en »smittohärd». I motsats till denna strävan efter en »objektiv» forskarroll menar Etherington (2004:25) att

personal view and beliefs do, however, guide our choices between paradigms and methods, as well as our topic or research and what we intend as our purpose. [...]By allowing ourselves to be known and seen by others, we open up to the possibility of learning more about our topic and ourselves, and in greater depth.

Narrativanalys

Enligt Boréus & Bergström (2005) handlar narrativa studier om hur människor strukturerar sina erfarenheter genom att använda sig av *narrativer* (berättelser). Boréus & Bergström (2005:224) citerar Czarniawska som menar att »människor använder narrativer för att underhålla, för att lära ut och lära sig, för att be om en tolkning och ge en. Av den anledningen behöver den som studerar det sociala livet, oavsett område, bli intresserad av narrativ som en form av kunskap, en form av socialt liv och en form av kommunikation».

Historieberättandet skapar även gemenskap, vilket Boréus & Bergström anser vara ett av de främsta sätten att använda narrativ politiskt. Enligt ett narrativperspektiv bör vi snarare förstå människor som »narrativa varelser» än som rationella aktörer. Forskare som är inspirerade av narrativer menar att våra identiteter inte är givna utan ständigt omförhandlas genom narrativa handlingar. »Det är genom de historier vi berättar och hör berättas som vi gör samhället begripligt; det är genom narrativer som vår situation – och alla andras – i det politiska och kulturella landskapet tydliggörs» (Boréus & Bergström 2005 s. 221).

Boréus & Bergström anser vidare att narrativanalys kan användas i ett mer kritiskt forskningsperspektiv där det kan möjliggöra för forskare att studera och lyssna på människor

⁷⁾ Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (1994) *Handbook of Qualitative Research*

som är marginaliserade i samhället. Människor vars röster ofta dränks av de mäktiga och de som företräder konventionerna. Detta perspektiv kan gälla t.ex. kulturstudier och feministiska studier.

Narrativanalys i en intervjusituation

Barbara Czarniawska (2004) reflekterar i *Narratives in Social Science Research* över vad en intervju egentligen är. Enligt Czarniawska är en intervju *inte* ett ömsesidigt utbyte av åsikter utan kan snarare liknas vid en utfrågning eller förhör, i linje med traditionen att kalla de intervjuade personerna för »informeranter».

Barbara Czarniawska (2004) citerar Steinar Kvale⁸ som anser att en intervju är två personer som söker efter kunskap och förståelse i ett gemensamt »konversationsprojekt». Czarniawska (2004:47) menar dock att Kvale snarare definierat en dialog, än en intervju och anser vidare att

the practice of research interviewing, however, creates its own complications. Kvale is the first to notice that what he calls a »professional interview» assumes a power asymmetry: the »professional» interrogates the »object» or, in psychological parlance, the »subject», who responds to the best of his or her knowledge.

Barbara Czarniawska (2004) ställer frågan vad en forskare kan tänkas få för resultat i en intervjusituation. Är det bara personliga insikter och subjektiva åsikter en narrativforskare kan förvänta sig som resultat från en intervju? Czarniawska menar att det personer berättar i intervjuer är resultatet av deras perception, hur de tolkar och uppfattar sin omvärld. Detta är, enligt Czarniawska, av största intresse för forskare eftersom man kan utgå ifrån att det är samma perception som får intervjupersonen att agera på ett visst sätt.

Barbara Czarniawska (2004:49) menar att det är viktigt att komma ihåg att intervjuer »do not stand for anything else: they represent nothing else but themselves. An interview is an interaction that becomes recorded, or inscribed, and this is what it stands for.»

Czarniawska frågar sig vidare vilket värde denna interaktion i en intervjusituation mellan forskare och intervjupersonen kan tänkas ha. I sociala studier, menar Czarniawska, att detta värde är uppenbart. Hon menar att en intervju inte är ett fönster till en social verklighet, utan att det snarare är en del av denna sociala verklighet; ett stickprov av verkligheten.

⁸⁾ Steinar Kvale (1996) *InterViews. An introduction to Qualitative Research Interviewing*.

Material och metod

Intervju och narrativanalys

För att införskaffa information till uppsatsen kommer jag använda mig av enskilda kvalitativa intervjuer. Min intention i dessa intervjuer är inte att sträva efter en kvantifierbar representativitet utan snarare anser jag, i likhet med Czarniawska, att en intervju inte representerar något annat än sig själv och den interaktion som där finns nedskrivnen.

För att tolka svaren från intervjupersonerna kommer jag att använda mig av narrativanalys. Czarniawska (2004) menar att det är intervjuarens uppgift att aktivera en »narrativ produktion». Detta är vanligt om man gör intervjuer med inriktning på livsberättelser (life histories) och kan göras genom att man t.ex. formulerar frågor som inbjuder till narrativer/berättelser.

I min uppsats kommer jag att använda mig av intervjuer utifrån ett narrativanalytiskt perspektiv där jag inför intervjuerna har Czarniawskas tankar om narrativanalys med mig i utformandet av frågor och upplägg. Det innebär att jag använder mig av relativt öppna intervjuer där jag har en »mindmap» som stöd för mina frågor och teman. Jag försöker att formulera öppna frågor som inbjuder intervjupersonerna att dela med sig av sina berättelser. Vid sidan av mindmappen har jag även en intervjulista med diverse frågor utifrån mina frågeställningar. Denna intervjulista går jag igenom i slutet på varje intervju för att inte glömma bort viktiga frågor. Inom narrativanalys ser man människor snarare som »narrativa varelser» än som rationella varelser, som återskapar sig själva genom berättelser. Detta gör att jag i läsningen och tolkningen av resultatdelen kommer vara extra uppmärksam på olika narrativer som visar sig i materialet.

Reflexivitet och positionering

Kim Etherington (2004) menar att för att bedriva reflexiv forskning måste vi vara medvetna om personliga, sociala och kulturella kontexter som vi lever, arbetar och ingår i. Detta för att förstå hur dessa kontexter påverkar oss och hur vi tolkar världen. Etherington menar att genom att positionera sig och vara tydlig från vilken position vi gör våra tolkningar på materialet, så skapar vi även möjligheter att lära oss mer, både om vårt ämne men även om oss själva. Eller för att låna Elspeth Probyns (1993:2) frågor i introduktionen till *Sexing the Self: Gendered Positions in Cultural Studies: Vem talar för vem, varför, hur och när?*

Med dessa tankar om reflexivitet i minnet ska jag försöka att positionera mig själv i förhållande till intervjupersonerna och uppsatsens teman. En första reflektion eller snarare en fråga är, utifrån temat funktionshinder, vad det innebär att skriva en uppsats om funktionshinder när jag själv inte är funktionshindrad? Vilka andra frågor och svar hade jag fått om jag själv varit funktionshindrad? Om detta kan jag bara spekulera men för att hänvisa till Marie Nordberg, som är maskulinitetsforskare på Karlstad Universitet och som deltog i min b-uppsats, så anser hon att hon som kvinnlig mansforskare får vissa berättelser som skiljer sig från de berättelser hon hade fått om hon varit man. Samma sak tror jag gäller för mig i denna uppsats. Nu ställer jag vissa frågor och får vissa svar utifrån min position som icke-funktionshindrad men jag tror att det är viktigt att vara medveten om hur ens egen position påverkar resultatet. Kim Etherington menar att reflexivitet handlar om att »komma ut» med sin förförståelse, vilket självklart även gäller mig. Faktorer såsom könstillhörighet, klass, sexualitet, etnicitet etc. påverkar givetvis vilka frågor jag ställer och hur jag tolkar svaren. Däremot har jag inte den utrymmesmässiga möjligheten att här analysera hur dessa faktorer påverkar resultatet i uppsatsen.

Till uppsatsens båda teman, funktionshinder och maskulinitet, har jag ett socialkonstruktivistiskt perspektiv⁸ vilket innebär att jag inte anser att det finns någon »sann» bild av varken funktionshinder eller maskulinitet. Snarare är det vi människor som konstruerar olika begrepp och kategorier och fyller dem med innehåll, däribland begreppen funktionshinder och maskulinitet. Istället för att sträva efter en »sann» kunskap anser jag att det är viktigt att försöka visa på komplexiteten och även motsägelsefullheten, vad gäller de sätt på vilka genus/maskulinitet och funktionshinder konstrueras.

Forskningsprocessen

För att få tag på intervjupersoner till uppsatsen frågade jag dels de killar jag jobbat med på elevhemmet. Men jag vände mig även till den aktuella gymnasieskolan för att försöka få tag på de externatelever som inte bor på elevhemmet. Att leta intervjupersoner tog en hel del tid och jag var på flera klassråd i olika klasser för att försöka få tag på så många killar som möjligt. Från början hade jag en intention att försöka få tag på 5-6 intervjupersoner. Dessutom hade jag en idé om att använda mig av fokusgrupper för att få så många perspektiv på

⁸⁾ Det socialkonstruktivistiska synsättet på maskulinitet representeras bl.a. av. R. W. Connell, Lynne Segal, Victor Seidler och Øystein, Gullvåg & Holter.

uppsatsens teman som möjligt. Efter att jag under ett par veckor sökt med ljus och lykta efter intervjupersoner nöjde jag mig till slut med fyra intervjupersoner. På grund av tidsbrist var inte heller fokusgrupperna att tänka på, trots att de säkerligen hade tillfört ytterligare dimensioner till uppsatsen.

När jag väl hade min intervjugrupp klar ordnade jag en lokal där vi kunde husera och genomföra intervjuerna. Denna lokal var varken på elevhemmet eller på gymnasieskolan. Det var i mitt tycke viktigt med en neutral plats eftersom alla de killar som jag skulle intervjua bodde på elevhemmet och studerade på gymnasieskolan och vi behövde en plats som inte var associerad med skolans eller elevhemmets verksamhet.

Ett forskningsetiskt dilemma som snart visade sig i uppsatsarbetet var hur jag skulle hantera att flera av mina intervjupersoner inte var myndiga. Efter att ha konfererat med min handledare och ansvariga lärare på gymnasieskolan där eleverna gick, bestämde jag mig för att skicka ett intyg till de berörda intervjupersonernas målsmän för godkännande av intervjuerna.

Urval av intervjupersonerna och min relation till dem

Som jag skrev under rubriken »Bakgrund» har jag till och från arbetat på ett elevhem för fysiskt funktionshindrade ungdomar i flera år. Det var på elevhemmet, efter många och långa diskussioner, om bland annat genusrelaterade frågor och funktionshinder, som idén till uppsatsen väcktes. Tre av fyra intervjupersoner har jag till och från jobbat med under 1-2 års tid och visste således att de var intresserade av uppsatsens teman. Den fjärde personen har jag inte haft så mycket att göra med och känner därför inte lika väl.

Att jag jobbat med flera av intervjupersonerna och även haft många diskussioner omkring uppsatsens teman var å ena sidan en förutsättning för att uppsatsen skulle bli av överhuvudtaget. Å andra sidan var min relation till intervjupersonerna, att jag jobbat med flera av dem till och från i flera år, inte helt oproblematisk. På vilket sätt påverkar det intervjupersonerna att vi känner varandra? Kommer intervjupersonerna eftersom de vet vad jag tycker i många frågor, anpassa sig efter vad de tror att jag vill höra? Om detta är det svårt att sia om, men för att i möjligaste mån råda bot på detta problem pratade jag med alla intervjupersoner, innan intervjuerna, om våra roller och relation till varandra. I slutändan tror jag min relation till intervjupersonerna snarare var av godo, eftersom då de känner mig ganska väl vågade ge både öppenhjärtiga och personliga berättelser i intervjuerna.

Intervjupersonerna är mellan 17-20 år gamla och har olika typer av fysiska funktionshinder, t.ex. muskelsjukdomar, ryggmärgsbräck och cp-skador. Alla

intervjupersoner är födda och uppvuxna i Sverige, flera av dem kommer från mindre samhällen i landsbygden.

Resultatredovisning

I resultatredovisningen har jag valt att tematisera intervjuerna efter huvudtemana i uppsatsen, det vill säga »maskulinitet/manlighet», »funktionshinder», »funktionshinder och maskulinitet» och »hegemonisk maskulinitet». Det femte temat som är med i resultatredovisningen; »Att förhålla sig till kroppsnormalitet», var inte ett tema från början utan visade sig i transkriberingen av intervjuerna och tematiserades i efterhand. I och med att den här uppsatsens analysform är narrativanalys där just narrativer eller berättelser är i fokus, har jag låtit dessa ta stort utrymme i resultatredovisningen. Detta för att läsaren själv ska kunna få möjligheten att läsa och tolka hur intervjupersonerna reflekterar omkring uppsatsens teman.

Resultat

Maskulinitet/manlighet

När Alexander ska definiera maskulinitet så tänker han på en äldre man som ligger i soffan och kollar på teve. Alexander menar att äldre män inte hjälper till så mycket hemma, de jobbar mest och när de inte jobbar så dricker de öl och kollar på teve. Det är den bilden Alexander har av män men han tycker inte att det borde vara så. Istället tycker han att män ska hjälpa till mer i familjen och vara mer känslsamma och våga visa känslor. Alexander tycker att den här formen av manlighet är väldigt egoistisk och att även yngre killar, i 20-25 årsåldern, också är delaktiga i den här machobilden. Till machobilden av mannen hör att man inte ska visa att man är rädd och att man ska vara hård. I kontrast till machomannen tycker Alexander att män borde våga visat mer

omtänksamhet och kärlek – kärleksfullhet eller vad man ska säga. Det är det som livet går ut på känns det som. Att vara kärleksfull och så... Vara snäll... Dom missar det när dom är känslökalla.

Det första Magnus tänker på när det gäller maskulinitet är skägg, snus och muskler och att inte ha »feminina» färger på sig, t.ex. rosa. För Magnus handlar maskulinitet även om att inte

gnälla utan att »bita ihop» och »ta allt som en man». Bitar ihop handlar enligt Magnus bl.a. om att inte visa smärta eftersom man då kan bli klassad som svag. Magnus anser att det kan vara okej att visa känslor men

det beror på vilka man är med men om man är med många och vill vara manlig så visar man inga känslor. För att man är hård. Man är tuff.

Samtidigt tycker Magnus att det är tråkigt att killar och män inte visar sina känslor därför att man inte visar vem man egentligen är. Istället framför man »manlighet» mer som en modell som man visar upp för andra. För Magnus finns det framför allt två olika sätt att framföra manlighet.

Jag försöker blanda. Med en del polare är jag lite mer manlig och med vissa är jag mer mjukis och kan visa mer känslor. Med andra är jag mer manlig och hackar på varandra och genomför »man eller kärring-test». Man kan t.ex. bli utsatt för smärta en viss stund och ifall du skriker nånting är du kärring direkt. Det är väl sånt man gör ute på landet och så har man fortsatt göra det här i stan.

För Magnus blir att utstå smärta en del av manlighetsskapandet men han kan samtidigt visa upp en mjukare sida av sig själv för vissa kompisar. Anledningen till att Magnus kan visa upp en annan mjukare sida av sig själv för en del kompisar är att de känner honom bättre och vet vem han egentligen är. För Magnus handlar även manlighet om att konkurrera i killgruppen om att vara mest »manlig». Beroende på hur »manlig» man anses vara i gruppen så kommer man olika högt i »manlighetsrankingen». Den som är tuff och hård kommer högt upp i rankingen medan den som visar känslor och inte lever upp till manlighetsidealen kommer längre ner. Magnus är kluven till den här formen av ranking i killgruppen. Samtidigt som han strävar efter att komma högst upp i »manlighetsrankingen» så tycker han att det är

ganska skönt att visa vem man egentligen är och man lär känna varandra bättre än när man bara ska vara hård och glo på varandra så där surt och vara allmänt otrevlig egentligen.

På frågan om vad maskulinitet handlar om svarar Johan att han tänker på stora, starka maskulina killar som klär sig snyggt och ser bra ut. Killar som enligt Johan har ett maskulint utseende. Johan menar att maskulinitet handlar mycket om hur man ser ut men även hur man uppför sig och beter sig.

Oftast ska man väl försöka att bita ihop men jag tycker att man ska kunna visa sina känslor och det tycker jag bara är manligt, att man kan visa sina känslor öppet.

Johan menar att visa känslor för många killar och män absolut inte är en självklar del av att vara man. Av sin pappa har Johan många gånger fått höra:

»Fasen! Du är väl en man! Det är väl bara att bita ihop!» och massa sånt skitsnack har man fått höra.

Johan berättar att han ofta fick höra från sin pappa att det var bara att bita ihop. Om någonting var jobbigt så tyckte hans pappa att han skulle bita ihop och köra på. Johan tror inte det funkar att bara bita ihop och tyckte det ofta var jobbigt när hans pappa istället för att lyssna på honom tyckte att han skulle bita ihop. När Johans pappa gick bort fick han även höra av sina kompisar att han skulle bita ihop och gå vidare.

Först gjorde jag ju det, bet ihop i sex år, sen kände jag att det inte gick längre och hamnade i en djup svacka som var väldigt svår att ta sig ur. Men jag lyckades ta mig ur den också. Det där med att bita ihop är en jävligt dum grej egentligen.

Johan tror att de killar som bryter mot dessa typer av förväntningar och t.ex. visar sina känslor öppet riskerar att klassas som »fjollar». Johan definierar en fjolla som en kille som ses som töntig, som t.ex. kan börja gråta helt plötsligt. Enligt Johan så bryter fjollan mot gängse manlighetsföreställningar och klassas därför som »omanlig» och »feminin».

Istället för att bita ihop och hålla inne med känslorna tycker Johan att killar och män borde våga visa sina känslor öppet. Ibland tycker han att man kan bita ihop men om man känner att det inte går ska man visa sina känslor.

Mikael menar att han fått en viss bild av manlighet från där han kommer ifrån, ett litet samhälle som enligt Mikael ligger »mitt i ingenstans». I hans hembygd handlar det mycket om att mannen ska försörja familjen, arbeta hårt och sköta allt tekniskt, t.ex. laga bilen och teven. Dessa saker ingår i det Mikael kallar den »manliga manualen». I denna manliga manual kan mannen även få visa omtänksamhet till en viss gräns. Han kan vara den personen som tröstar andra men han får inte gärna visa så mycket känslor själv. De känslor som en man inte får uttrycka är enligt Mikael att

gråta och såna där grejor. Det känns som att det inte riktigt hör till att vara man. Jag har fått lära mig att man inte ska gråta. Men det betyder inte att ifall jag själv ser någon annan som gråter så kan jag inte gå fram och trösta den.

Funktionshinder

Johan tycker att funktionshinder är ett stort ämne som kan definieras på många olika sätt men han menar att det i grunden handlar om en person som har någon typ av svårighet, psykiskt eller fysiskt/kroppsligt. Det finns vissa saker dessa personer inte kan göra och vissa funktioner som inte fungerar. Johan ser funktionshinder som en svag länk i en persons kropp/psyke.

Johan menar att olika situationer kan göra honom mer eller mindre funktionshindrad, om han t.ex. ska ta sig upp i spårvagnen och det inte står någon i vagnen eller utanför som kan hjälpa honom, så får han vänta på att få hjälp upp eller vänta på nästa vagn. I dessa situationer känner sig Johan mer funktionshindrad än vad han egentligen tycker att han är.

Mikael anser att funktionshinder är mycket vad man själv gör det till. Något som gör Mikael arg är när han blir daltad med eller att någon pratar över huvudet på honom. Mikael ser ibland att andra som sitter i rullstol går med på det här daltandet. Han menar att funktionshindrade vänjer sig vid att vara i den sitsen, att ses först och främst som funktionshindrad.

Det värsta jag vet är att gå till doktorn och han slänger fram ett papper där det står vad jag har för diagnos. Anledningen till att jag inte tycker om det är att, ok jag har cp typ, men det är många av mina kompisar som inte hade en aning om att jag hade det, för dom använde ju det som ett fult ord. Varför ska jag bli beskriven med två bokstäver?

Det Mikael tycker är problemet med sin egen diagnos, en cp-skada, är att det blir som en stämpel i pannan, att han blir insatt i ett fack där han inte alls känner sig hemma. När någon frågar Mikael vad han har för funktionshinder brukar han säga att han sitter i rullstol och menar att

det enda problemet som jag har är ju att jag inte kan röra på mina ben. Annars är jag ju rätt normal. Och då tänker jag så här, varför kan inte jag få kalla mig för någonting annat. Varför måste jag använda dom här två bokstäverna?

Alexander anser att funktionshinder är något som kan vara jobbigt. Till exempel om en person som inte har ett funktionshinder råkar ut för en olycka och blir funktionshindrad kommer hela livet att förändras. För den personen som drabbas senare i livet av ett handikapp tror

Alexander att det är en större förändring för och att det blir svårare att hantera. Alexander har en medfödd muskelsjukdom som successivt försämras men tror att det är lättare för honom att inte dras ned av sjukdomen till skillnad om han hade fått sitt funktionshinder senare i livet. Alexander tror att ett funktionshinder även kan påverka en person i en positiv riktning.

Jag tror att man kan få ett större hjärta och att man inte blir så himla egoistisk. Mitt handikapp utvecklades från att vara ingenting till att bli ett handikapp. I och med att tiden går får man ju det lite svårare än alla andra, då blir det ju så att man blir lite snällare. Jag ser mitt handikapp som en gåva. Man får ett större hjärta och blir snällare. Vilket är viktigt. Till skillnad från om man får allt serverat då blir man väldigt egoistisk. Man är närmare döden på nått sätt. Man respekterar andra som har det jobbigt för man vet själv hur det är.

Alexander ser funktionshinder som både miljö- och individrelaterat, det vill säga om han är i en miljö som är helt anpassad till honom så märks hans handikapp inte lika mycket. Alexander ger som exempel om han hade haft en robotarm som kunde lyfta saker så skulle han inte behöva en assistent lika mycket och i och med det bli mindre handikappad.

Det första som Magnus tänker på när han hör ordet funktionshinder är rullstol och drägel. Rullstolen ser han som en symbol för funktionshinder i och med att de flesta som har fysiska funktionshinder sitter i rullstol. Magnus vet inte riktigt varför han kopplar ihop funktionshinder med drägel men tror att det är för att han hade en kompis som hade ett funktionshinder som dräglade mycket. Magnus anser att funktionshinder först och främst sitter i individen men att miljön även har en stor inverkan och menar att om man har alla anpassningar så klarar man sig ganska bra. Han tycker det finns mycket fördomar om personer med funktionshinder, speciellt från icke-funktionshindrade personer.

Alla tror att man är helt dum i huvudet för att man har ett funktionshinder. Det känns så. Folk kollar snett på en och dom kan gapa ord till en i korridorerna eller viskar »Han är CP!» men dom vet egentligen inte hur dom ska bemöta mig och då gör dom så. Det är lite synd att folk dömer en efter utseende och hur man är funktionellt.

Funktionshinder och maskulinitet

Mikael tycker egentligen inte att funktionshinder och maskulinitet hänger ihop. Han ser på de olika temana som två olika »böcker» som inte har så mycket med varandra att göra. För Mikael handlar det snarare om

den där frihetslängtan och så har jag den där »normalhetslängtan» på något vis. Jag vill inte att folk ska se mig som en »permobilpojke». Jag är som en vanlig tonåring. Det är inte någon skillnad mellan mig och andra tonåringar. Dom står upp och jag sitter ner.

Trots att Mikael har fått vissa ideal kring maskulinitet hemifrån – att jobba hårt, mecka med bilar etc. – så handlar maskulinitet för honom om att först och främst vara en bra människa. Om han gjort något bra en dag känner han sig oftast väldigt manlig. Mikael har börjat inse att han kanske inte kan klara av allting själv och

jag känner att jag inte har friheten som andra har. Det är en väldigt tom känsla på något vis. Det känns som att jag blivit berövad min frihet som jag egentligen har rätt till.

Även Johan menar att funktionshinder och maskulinitet inte direkt hänger ihop. Han tänker på dem som separata teman. Johan tror i och för sig att funktionshinder och maskulinitet på något sätt har med varandra att göra men tänker ändå på dem som fristående teman. Av funktionshinder och maskulinitet tänker Johan mer på det tidigare och menar att maskulinitet inte är ett viktigt tema för honom. Däremot tänker han ofta på funktionshinder.

Det är ganska grova tankar ibland. Vi har det inte lika lätt i samhället eftersom samhället inte är anpassat efter oss. Vissa funktionshindrade känner sig utstötta bara för att de inte får den hjälpen de behöver. Och så kan jag också känna ibland: Fasen jag behöver den hjälpen, men jag får den inte. Det kan kännas väldigt tungt.

Johan tycker att funktionshinder och maskulinitet är en stor del av hans identitet och han försöker vara på ett »manligt» sätt.

Trots att man har ett funktionshinder så försöker man vara på ett visst sätt, ja, typ manlig. Att klä sig snyggt och så.

För Magnus är prioriteringen mellan funktionshinder och maskulinitet den omvända i jämförelse med Johan. Magnus tänker på »manlighetstemat» nästan varje dag medan han försöker att glömma sitt funktionshinder.

Man vill vara som alla andra. Jag är sån här men jag tänker inte på det. Sen får väl andra tänka vad dom vill. Det här är ju vanligt för mig att ha ett funktionshinder. Jag tänker inte på det så mycket. Jag har fått

mitt funktionshinder för att jag ska genomföra något speciellt, så tänker jag. Det är ödet som har gjort att jag har fått det jag fått och då ska jag genomföra något viktigt.

När Magnus funderar på »manlighetstemat» handlar det ofta om konkurrensen i killgruppen, där det gäller att bita ihop och inte vara »kärring», annars riskerar han att sjunka i rankingen i gruppen. Magnus strävar »högst upp i flokken» och att befinna sig högt upp i rankingen kan ge Magnus en maktkänsla. Han tycker det kan kännas mäktigt att ibland bara titta på någon så försvinner de och viker undan. Men menar samtidigt att vara »manlig» inte är så viktigt utan att det är bättre att visa vem man är och vara ärlig mot andra. Magnus är kluven till konkurrensen i killgruppen och tycker att det är

ganska roligt när man är lite »katig» och uppkäftig mot varandra, fast egentligen är det ju inget bra att vara sån mot varandra. Man trycker ner varandra lite, nästan som en typ av mobbning.

Magnus anser egentligen inte att funktionshinder och maskulinitet hänger ihop men menar samtidigt att en kille i rullstol får kämpa mer för sin manlighet. Enligt Magnus är det många som tror att personer i rullstol behöver hjälp hela tiden och att de är väldigt känsliga. Magnus tror att funktionshinder och maskulinitet är en stor del av hans identitet men försöker ofta att bryta mot föreställningar och fördomar mot funktionshindrade personer.

När Alexander var yngre tänkte han mer på sitt funktionshinder än sin könstillhörighet. Han frågade sig varför just han hade ett handikapp och inte var som alla andra. Alexander menar att han är formad och »gjuten av sitt handikapp». Idag tänker Alexander mer på vad maskulinitet är och tänker att funktionshinder och maskulinitet är sammanlänkade, att t.ex. en person med funktionshinder kan förändra manligheten. Han anser att en funktionshindrad kille kan uttrycka en annan sorts manlighet än de vanliga stereotypa uttryck som maskulinitet ofta får. I denna form av manlighet spelar känslor en större roll. Alexander kallar denna form av maskulinitet för en »respekterande manlighet» och menar att funktionshindrade killar kan uttrycka en bättre manlighet, för att de har haft det svårt och vet hur svårt andra kan ha det. Alexander tänker på manlighet när killar är egoistiska, när de inte respekterar människor och bara tänker på sig själva. Han kopplar även ihop denna egoistiska form av manlighet med sexualitet.

T.ex. några killar på Internet som frågar om en tjej kan visa sig naken. Det känns som att det också hänger ihop med den egoistiska manligheten. Det är ju där våldtäkter äger rum och man kan ju förstå att det händer. Att man t.o.m. kan döda någon för att få utlopp för sina behov.

Hegemonisk maskulinitet

Alexander tänker inte så ofta på olika ideal som finns i samhället om hur män förväntas bete sig men nämner olika typer av manlighetsstereotyper som är vanliga, t.ex. »drömprinsen», »machosnubben» och »idioten/tönten». För Alexander representerar machosnubben det som han kallar »den egoistiska manligheten», han som bara tänker på sig själv och sina behov medan drömprinsen enligt Alexander är så som manlighet borde vara i samhället. Alexander tycker att machoidealet fortfarande är det vanligaste mansidealet i samhället. Han tycker egentligen inte att det finns något positivt i machoidealet men tycker samtidigt att det måste vara balans mellan machomän och drömprinsar. Enligt Alexander är »ingenting bra om det blir för mycket. Hela världen kan ju inte vara uppbyggd av drömprinsar.»

När Alexander ska definiera vad som är »manligt» så blir sexualiteten, eller snarare heterosexualiteten ett viktigt sätt att konstruera »manlighet». På tal om vad som Alexander tycker är »omanligt» så tänker han på homosexualitet eller snarare, homosexuella killar och män och menar att homosexuella lättare blir stämplade som »omanliga».

Alexander tycker att den egoistiska manligheten gör att våldet ökar i samhället och att samhället utvecklas åt fel håll. För Alexander är denna form av »manlighet» bara något negativt och ingenting som han försöker uppnå själv, snarare vill han motverka och få bort den i samhället.

Johan är mer kluven i sin inställning till hegemoniska mansideal i samhället. Han tycker å ena sidan att det är bra att det finns riktmärken som man kan hålla sig efter, att det finns »maskulina mål» som han kan sträva efter. I dessa »maskulina mål» ingår även fysisk styrka som en viktig komponent i maskulinitetskonstruktionen.

...för nu kan jag ju göra i princip allt som en »vanlig» människa kan. Skulle nån säga, Johan, klättra i det här berget! Då hade jag gjort det och klarat det. Men det hade jag inte klarat för några år sedan.

För Johan blir även jobbet ett viktigt sätt att uttrycka »maskulinitet» på, att t.ex. få jobba med kroppen är något som han strävar efter. Å andra sidan anser Johan att många av de förväntningar och föreställningar som finns i samhället på män kan påverka dem negativt, t.ex. att hålla inne med känslor. Istället anser han att det är viktigt att få visa och uttrycka sina känslor som man och inte tvingas att »bita ihop».

Även Magnus är ambivalent i sin inställning till hegemonisk maskulinitet men menar att han i grund och botten är emot stereotypa framställningar av maskulinitet. Magnus tycker att man blir en »fejklad» person när man strävar efter de hegemoniska mansidealen i samhället

men att man kan bygga ett rykte på dessa ideal. Trots att Magnus i grund och botten är emot stereotypa framställningar av »maskulinitet» finns det flera delar av denna »maskulinitet» som han strävar efter. Det handlar bl.a. om att

inte gnälla för småsaker, vara lite ledarfigur, att vara allmänt grabbig. Det är väl att bita ihop och ta allting »som en man» på något sätt. Det är ingen idé att bli »sensitive», för då hamnar du längst ner igen. Visar du känslor så åker du ner direkt. Du blir utsatt direkt.

Att inte få visa känslor handlar *inte* om att Magnus *aldrig* får visa känslor, snarare handlar det om att visa känslor i »rätt» sammanhang.

Man får ju visa känslorna sen när man är själv på något sätt eller med andra kompisar. Då får man visa känslor. Det är ganska skönt att kunna göra det.

Mikael vet inte riktigt hur han ska förhålla sig till den synen på »manlighet» som han fick med sig hemifrån. Från det samhälle där Mikael kommer ifrån var jobbet en viktig del av att »skapa manlighet». Mannens jobb var oftast förlagt utanför hemmet, som ansågs vara kvinnans sfär. Mikael tycker att hegemoniska mansideal på olika sätt begränsar killar och män och reflekterar vidare:

Det är som att någon har övertygat alla killar om att så här ska du vara som kille eller man. Men jag tycker bara synd om såna människor. Så länge man är nöjd med sig själv så är det bra, t.ex. jag är väldigt nöjd med hur jag ser ut och så. Jag tänker liksom inte oj vad jag är ful. Så länge man är nöjd med att se ut som en biffig typ så får man ju göra det.

Könsneutralitet och funktionshinder

På frågan om könsneutralitet och funktionshinder så menar Johan att en person som inte har funktionshinder först och främst ser honom som en funktionshindrad person. Könstillhörigheten verkar vara sekundär. Johan menar att om man sitter i rullstol så är det väldigt lätt att se att man är funktionshindrad. Det är det första man ser. Johan tycker att det är tråkigt för att folk inte uppfattar vad han är bra på. De ser bara funktionshindret och tänker:

Vad fasen kan han göra? och räknar inte med att jag klarar av så mycket. Folk har frågat mig: Är du säker på att du klarar det här nu? Typ om jag ska åka i en uppförbacke så kan såna kommentarer komma. Ja bara: Ja, jag är inte dum i huvudet! Jag har ganska bra armstyrka så jag brukar alltid börja käfta emot och då brukar dom inte säga nått mer sen.

Johan vet inte riktigt varför människor reagerar så här. Han tror att många äldre inte är vana vid funktionshindrade men att yngre lättare kan acceptera att han har ett funktionshinder.

Mikael tycker att manlighet kan vara komplicerat när man sitter i rullstol eftersom det i den »vanliga», »normala» människans samhälle finns stora klyftor mellan män och kvinnor eller personer med annan hudfärg än vit, och att funktionshindrade ofta hamnar lite vid sidan om det som anses som »normalt». Mikael kan se både fördelar och nackdelar med att könstillhörigheten ofta blir sekundärt i förhållande till hans funktionshinder som ofta kommer i första rummet.

När jag tänkt på det så är det väl bra för att det på nått sätt känns mer jämställt men samtidigt så blir det som att istället för att man tänker att där åker det en vuxen person omkring så blir man istället nertagen på nån slags nivå, där folk nästan ser på en som ett litet djur. – Oj, vad synd det är om honom!

Att förhålla sig till »kroppsnormalitet»

Ett tema som både Mikael, Johan och Magnus spontant kommer in på är hur de med sina funktionshinder på olika sätt bryter mot hur en »normal» kropp förväntas se ut. Mikael berättar om hur människor som han inte känner kommer fram till honom och hans flickvän och säger »Vad söta ni är!» eller att okända personer kommer fram till honom och hälsar.

Att vanligt folk som är och handlar på ICA kommer fram och säger: Hej! Hur mår du? Och jag känner dom inte. Jag blir ju helt tagen och börjar ju undra, vad är det frågan om? Jag brukar bara titta på min flickvän och säga: Folk!

Det är som att vi som sitter i rullstol kommer från ett helt annat land. Vi går liksom runt som ett ovanligt objekt. Kom och titta så får ni se! Det känns som att man kommer någon annanstans ifrån och inte riktigt passar in här. Normalbilden är vit, heterosexuell man eller vit heterosexuell kvinna som sköter sitt, sen så kommer det helt plötsligt en person i rullstol och då vänder sig alla om och tittar. Jag brukar tänka: Va fan glör du på!? Har du aldrig sett en människa förr!?

Johan berättar en liknande historia om hur vuxna personer som han inte känner har gått förbi honom på stan och sagt högt till varandra:

Vilket jobbigt liv han måste ha som sitter i rullstol! Tillräckligt högt för att jag ska höra det. Jag blir så arg på sånt! En annan kille kom fram till mig och sa: Vad gör du här ditt jävla cp-barn?! Du har ingen rätt att vara här! Och jag hade inte snackat med personen överhuvudtaget. Den killen kom bara fram och frågade en sådan fråga. Då blev jag riktig ledsen. Det var jobbigt.

Tillbaka till Mikael som berättar om skillnaden mellan hur han blev bemött i det mindre samhället där han kommer ifrån och hur det är nu i en större stad som Göteborg.

Där jag kom ifrån förut, där var det inte alls så. Mina kompisar sa aldrig nånting om att Mikael han kan inte vara med för att han sitter i rullstol. T.ex. om jag råkade tappa någonting eller om folk ser att man inte klarar av nånting så frågar dom om man vill ha hjälp.

Jag visste väl på nått sätt hur det var att sitta i rullstol men det blev som att ett annat fönster öppnades för mig när jag flyttade till Göteborg, att man tycker synd om oss och ska hjälpa oss. Jag har inte riktigt fått den känslan förut. Där jag kommer ifrån känner alla på nått sätt varandra, för de flesta klasskamrater som jag gick i skolan med, de hade jag ju känt sedan dagis. Alla känner alla och det är ingen som tänker att där kommer han och sitter i rullstol. Folk kunde komma fram och hälsa men jag var aldrig med om att folk kom och fråga varför jag sitter i rullstol, eller att folk tyckte synd om mig för att jag sitter i rullstol.

Magnus berättar att det är ganska vanligt att människor pratar över huvudet på honom. Han ger ett exempel då han var inne i en hemelektronikaffär med sin assistent och var intresserad av att köpa en teve.

Om man har med sig en ledsagare pratar enbart försäljaren med ledsagaren. Det är jobbigt! Det har hänt några gånger. Då brukar jag säga till försäljaren att jag förstår det här, jag är normalbegåvad och dessutom ganska haj på det här ämnet. Du kan prata med mig också. Jag finns här!

Magnus tror att en anledning till att fördomar om personer med funktionshinder uppkommer är för att så få »normala» (som han kallar icke-funktionshindrade) känner någon funktionshindrad person. Magnus berättar att det ofta blir en uppdelning mellan »vi» och »dom», mellan personer som har funktionshinder och dom som inte är funktionshindrade. Det är samma sak på Magnus gymnasium, där hans klasskompisar som alla har något fysiskt funktionshinder befinner sig i en viss del av gymnasiet och de andra ej funktionshindrade eleverna befinner sig i en annan del av skolan. Magnus är lite kluven till denna uppdelning eftersom han och hans klasskompisar å ena sidan får olika anpassningar som de behöver. Å andra sidan är han skeptisk till hur ord som »vanlig» och »ovanlig», »normal» och »onormal» används.

Det kanske är »ni» [ej funktionshindrade] som är dom onormala? Vad är normalt? Alla har ju nått fel. Alla har ju någon akilleshäl. I mitt fall råkar det vara det fysiska.

Analys och diskussion

Det finns många intressanta trådar i resultatdelen som jag skulle kunna nysta i men jag kommer framför allt att fokusera på temana funktionshinder och maskulinitet, vad temana kan innebära och om de eventuellt är sammankopplade. Ett annat tema som växt fram under uppsatsskrivandets gång är *normalitet* eller snarare *kroppsnormalitet*. Utifrån ett narrativanalytiskt perspektiv, kommer jag att bl.a. diskutera just normalitet/kroppsnormalitet, men även funktionshinder och maskulinitet och hur dessa teman kan tänkas vara sammanlänkade.

De teoretiska ansatser som jag kommer att använda mig av här är framför allt Robert McRuers & Carrie Sandahls *cripteori*⁹, Judith Butlers *performativitetsteorier*, R.W. Connells *hegemoniska maskulinitet* och även i viss mån Gerschick & Millers teorier om funktionshinder och maskulinitet.

Att ifrågasätta hur normalitet, både kroppsnormalitet (able-body) och heteronormativitet skapas, och vilka som exkluderas inom denna normalitet, är något som har intresserat både crip- och queerteoretiker. Robert McRuer använder sig av begreppet »den obligatoriskt funktionsdugliga kroppen» för att visa på hur stark normen omkring hur en »funktionsduglig» kropp förväntas se ut. I likhet med hur queerteorin ifrågasätter heterosexualiteten som den självklara och »naturliga» sexualiteten ifrågasätter criteorin normen om den funktionsdugliga kroppen och hur denna norm ofta är än mer naturaliserad och osynliggjord än samhällets heterosexualitetsnorm.

De narrativer som jag tycker mig se i intervjupersonernas berättelser speglas ofta av att befinna sig utanför »kroppsnormen», dvs. att inte vara i besittning av det Robert McRuer kallar den obligatoriska funktionsdugliga kroppen. Eller med Butlers performativitetsbegrepp i åtanke; att iscensätta genus på ett sätt som inte överensstämmer med de förväntningar som finns i samhället på »funktionsdugliga» kvinno- och manskroppar. Att befinna sig utanför kroppsnormen visar sig bl.a. i intervjupersonernas syn på sig själva när de t.ex. benämner icke-funktionshindrade som »normala», där det ofta skapas en uppdelning mellan de som inte har funktionshinder och de som har funktionshinder. Ett »vi» och ett »dom», beroende på i vilken position man befinner sig i. Att befinna sig utanför kroppsnormen är något som blir tydligt i intervjupersonernas berättelser. Detta utanförskap från normen om hur en »normal» kropp förväntas se ut summerar Mikael på detta sätt:

⁹ I likhet med queerteori använder jag mig av criteori i och med att Jens Rydströms begrepp lytteori inte är allmänt etablerat än.

»Det är som att vi som sitter i rullstol kommer från ett annat land. Det känns som att man kommer någon annanstans ifrån och inte riktigt passar in här.»

Carrie Sandahl använder sig av begreppet »cripping», som hon menar ifrågasätter och avslöjar mainstreamrepresentationer och antaganden om den funktionsdugliga kroppen, dess exkluderande effekt och den godtyckliga uppdelningen mellan »normal» och »defekt». Vid en »crippning» av ovanstående narrativer som framkommer i intervjupersonernas berättelser så blir just normen om den funktionsdugliga kroppen tydlig. Utanförskapet och exkluderingen utanför kroppsnormen, att vara en av »dom», kan innebära alltifrån fördomar om funktionshindrade som vore de, med Magnus ord »helt dumma i huvudet», till en mer »fysisk diskriminering» i samhället, dvs. att inte ha full tillgång till t.ex. bussar, spårvagnar, restauranger, offentliga lokaler etc. Att »crippa» alltifrån föreställningar om personer med funktionshinder till otillgängliga transportmedel, har den fördelen att den visar på hur samhället är uppbyggt runt normen om den funktionsdugliga kroppen.

Vad gäller analysen av funktionshinder och maskulinitet använder jag mig av R. W. Connells teori om hegemonisk maskulinitet som jag beskrev inledningsvis. Det är i mitt tycke viktigt att komma ihåg en del av den kritik som detta begrepp fått, bl.a. att teorin är en idealbild av maskulinitet och att modellen riskerar att osynliggöra olikheter som finns mellan olika män. Det är därför viktigt att vara uppmärksam på hur samspelet mellan genus och andra strukturer som klass, etnicitet, sexualitet och även funktionshinder, skapar ytterligare kopplingar mellan olika maskuliniteter.

När det gäller intervjupersonernas inställning till funktionshinder och maskulinitet är de flesta i intervjugruppen kluvna. Denna kluvenhet kan ta sig olika uttryck. När det gäller frågan om huruvida funktionshinder och maskulinitet är sammanlänkade så menar de flesta intervjupersoner till en början att så inte är fallet. Mikael ser temana som två olika »böcker» som inte har så mycket med varandra att göra. Även Magnus anser till en början att temana inte hänger ihop men menar samtidigt att en funktionshindrad kille i rullstol får kämpa mer för sin manlighet. Johan tror att funktionshinder och maskulinitet på något sätt hänger ihop men anser dem ändå vara fristående teman. I de narrativer som framkommer i intervjun med Johan finns det bl.a. en tydlig strävan efter hegemoniska mansideal, t.ex. fysisk styrka, eller med Johans ord: »Nu kan jag ju göra i princip allt som en »vanlig» människa [läs man] kan. Skulle nån säga, Johan, klättra i det här berget! Då hade jag gjort det och klarat det.»

Med Gerschick & Millers studie i åtanke, skulle man kunna säga att Johan förlitar sig på, dvs använder sig av »förlitande» (reliance) vad gäller hegemonisk maskulinitet. Magnus menar att en vanlig föreställning om fysiskt funktionshindrade är att de är känsliga och har ett

stort hjälpbehov. För att motverka denna föreställning använder sig även Magnus av »tillit/förtröstan» i förhållande till hegemoniska mansideal. På detta sätt flätas förväntningar på funktionshindrade killar (känsliga/stort hjälpbehov) ihop med i samhället vanligt förekommande hegemoniska mansideal och bildar en ny slags »väv» med föreställningar och förväntningar som intervjupersonerna på olika sätt förhåller sig till.

Ett annat förhållningssätt som Alexander använder sig av i förhållande till hegemoniska mansideal, kan med Gerschick & Millers termer kallas »avståndstagande/förkastande» (rejection). Alexander tar helt och hållet avstånd från denna form av maskulinitet, som han kallar »den egoistiska manligheten». I förhållande till den hegemoniska maskuliniteten kan man även tänka sig att Alexander använder det som Gerschick & Miller kallar »omformulering» (reformulation). Alexander menar att en funktionshindrad kille kan uttrycka en annan sorts manlighet än de vanliga stereotypa uttryck som maskulinitet ofta får. I denna form av manlighet spelar känslor en större roll. Alexander kallar denna form av maskulinitet för en »respekterande manlighet» och menar att funktionshindrade killar kan uttrycka en bättre manlighet, för att de har haft det svårt och vet hur svårt andra kan ha det.

Killarna i intervjugruppen är även klivna till föreställningar omkring hegemonisk maskulinitet och hur de ska förhålla sig till dessa. Stereotypa maskulinitetsideal i samhället ses som både begränsande men även något som flera av killarna strävar efter att uppnå. Ett tydlig narrativ som visar sig i intervjuerna är hur samtliga killar på olika sätt förhåller sig till föreställningen om att en kille/man ska »bita ihop» och inte visa känslor eller svaghet. Killarna i intervjugruppen förhåller sig på olika sätt mellan parametrarna »att bita ihop» och »att visa känslor». Att »bita ihop» och leva upp till hegemoniska mansideal blir ett sätt för intervjupersonerna att konstruera maskulinitet likt ett skådespel man spelar upp för andra. Baksidan av att framföra skådespelet »manlighet» är enligt flera av intervjupersonerna, att man egentligen inte visar vem man är, istället framför man »manlighet» som en modell man visar upp för andra. Med Butlers teorier om performativitet i åtanke, konstrueras genus/maskulinitet genom en stiliserad upprepning av handlingar, där bl.a. att »bita ihop» och inte visa svaghet i detta fall ingår som en del i denna maskulinitetskonstruktion. Den som inte lever upp till den hegemoniska maskuliniteten, bl.a genom att inte »bita ihop», riskerar enligt Connell att få diverse öknamn, t.ex. »kärring», »mes» och »fjolla». I dessa tillmälen är det uppenbart att det är femininiteten som är orsaken till det som Connell kallar »det symboliska nedsolkandet».

Jag ska här försöka summera mina tankar som utvecklats under uppsatsens gång med utgångspunkt i den könsneutrala handikapptoalettsymbolen som fick mig att börja fundera på funktionshinder och genus. Jag ställde frågan i bakgrunden till uppsatsen vad denna

»könsneutralitet» kan innebära för funktionshindrade personer. Trots att jag inte har den utrymmesmässiga möjligheten att utveckla denna fråga vidare, kan jag bara kort konstatera, utifrån mina intervjupersoners berättelser, att det verkar som att Denise Malmbergs påstående om fysiskt funktionshindrade personer verkar stämma. Det vill säga att en funktionshindrad person, oavsett om det är en kvinna eller man, sammanförs med det avvikande. I intervjupersonernas berättelser finns det ett flertal exempel på hur de funktionshindrade killarna i icke-funktionshindrades ögon blir de »andra», att de med Malmbergs ord tillskrivs en tredje genuskategori, underställd de båda gängse könen.

Ett av de mest intressanta perspektiven, som enligt min mening visat sig i uppsatsen, är cripteorins ifrågasättande av normer omkring den »funktionsdugliga kroppen» och hur denna norm ofta är helt naturaliserad och osynliggjord i samhället. Det som även är spännande med cripteorin är att man i likhet med queerteorin ifrågasätter själva normerna i samhället, både heteronormer men även funktionalitetsnormer, istället för att ifrågasätta och kritisera de som avviker från normerna, t.ex. homo- bi- och transsexuella och funktionshindrade personer. Att »crippa» olika fenomen och företeelser är ett spännande verktyg för att påvisa samhällets normer om den funktionsdugliga kroppen.

Under rubriken »Reflexivitet och positionering» betonade jag vikten av att visa på komplexiteten och även motsägelsefullheten, när det gäller hur maskulinitet och funktionshinder konstrueras. Jag har i denna analys och diskussion försökt visa på hur uppsatsens huvudteman interagerar och bildar just komplexa och mångfacetterade bilder av funktionshinder och maskulinitet. Det har även varit intressant att studera intervjupersonernas kluvenhet och ambivalenta inställning till den hegemoniska maskuliniteten, där flera av killarna både strävar efter hegemoniska mansideal samtidigt som de anser att den på olika sätt är begränsande och något negativt.

Slutligen vill jag återkoppla till Mikaelns fråga, som även är fått ge namn åt uppsatsen: »Varför ska jag bli beskriven med två bokstäver?» Mikaelns fråga, summerar på olika sätt vad jag kommit fram till i denna uppsats. Inte minst vad det innebär att befinna sig utanför normen om den funktionsdugliga kroppen, där även könstillhörigheten blir sekundär. I Mikaelns fråga finns även ett viktigt ifrågasättande av att som funktionshindrad först och främst bli betraktad som annorlunda och i slutändan även ett ifrågasättande av normen om den funktionsdugliga kroppen.

Återstående problem

Eftersom fokus i denna uppsats har varit på funktionshinder, maskulinitet och kroppsnormalitet, har jag inte haft möjligheten att vidareutveckla många av de teman som visat sig i uppsatsen. Ett av dessa teman som visat sig i intervjuerna men som jag valt att inte ta upp i analysen och diskussionen, är skillnaden mellan »landet» och »stan». Flera av intervjupersonerna, som själva kommer från mindre samhällen, menar att synen på t.ex. jämställdhet, maskulinitet och funktionshinder kan skilja sig drastiskt mellan landsbygden och staden. Det skulle även vara intressant att utforska vidare om och eventuellt hur att bo på landsbygden eller i stan påverkar konstruktionen av maskulinitet och/eller funktionshinder.

Utifrån ett intersektionellt perspektiv skulle det även vara spännande att vidareutforska hur t.ex. klassperspektivet är med i konstruktionen av maskulinitet och funktionshinder. Det skulle även vara spännande att utifrån crip-teori vidareutforska hur kroppsnormalitet skapas i samhället och hur antaganden om den funktionsdugliga kroppen samspelar med samhällets heteronormativitet i konstruktionen av genus, sexualitet och funktionshinder.

Slutligen skulle det även vara intressant att ytterligare problematisera begreppet funktionshinder utifrån ett genusperspektiv och t.ex. intervjua fysiskt funktionshindrade tjejer omkring genus och funktionshinder.

Litteratur

Adkins, Lisa (2002) *Reflexivity and the politics of qualitative research*. I: May, Tim (red.) *Qualitative Research in Action*. London: Sage Publications.

Barron, Karin (red.) (2004) *Genus och funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran & Boréus Kristina (red.) (2005) *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Danmark: Narayana Press/Studentlitteratur.

Butler, Judith (2007) *Genustrubbel – feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Butler, Judith (2005) *Könet brinner!* Stockholm: Natur och kultur.

Connell, R.W. (2003) *Maskuliniteter*. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB.

Czarniawska, Barbara (2004) *Narratives in Social Science Research*. London: Sage Publications.

Etherington, Kim (2004) *Becoming a Reflexive Researcher : Using Our Selves in Research*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Gerschick, Thomas J. & Miller, Adam Stephen (1994) »*Gender identities at the crossroads of masculinity and physical disability*«. I: Kimmel, Michael S. (red.) *Masculinities – Interdisciplinary Studies on Gender*, volume 2, Number 1 Spring 1994 s. 34-55.

Kulick, Don (1996) »*Queer Theory: vad är det och vad är det bra för?*«. I: Lambda Nordica, nr 34, november 1996.

Malmberg, Denise (1996) *Höga klackar och rullstol – en könsteoretisk studie av kvinnor med livslångt funktionshinder*. I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 3-4 1996.

McIlvenny, Paul (2003) »*Disabling Men: Masculinity and Disability in Al Davison's Graphic Autobiography The Spiral Cage*», chapter 13. I: Søren Ervø & Thomas Johansson (red.) *Bending Bodies – Moulding Masculinities* volume 2. Enland: Ashgate Publishing Limited.

McRuer, Robert (2006) *Crip Theory – Cultural signs of Queerness and Disability*. New York and London: New York University Press.

Morris, Jenny (1996) *Encounters with strangers : feminism and disability*. London: Women's Press.

Nordberg, Marie (2000) »*Hegemonibegreppet och hegemonier inom mansforskningsfältet*». I: Per Folkesson, Marie Nordberg & Goldina Smirthwaite (red.) *Hegemoni och mansforskning*. Karlstad: Universitetstryckeriet.

Oliver, Michael (1996) *Understanding Disability: from theory to practice*. Basingstoke: Macmillan.

Probyn, Elspeth (1993) *Sexing the Self: Gendered Positions in Cultural Studies*. London and New York: Routledge.

Rosenberg, Tiina (2002) *Queer-feministisk agenda*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.

Sandahl, Carrie (2003) "Queering the Crip or Crippling the Queer? Intersections of Queer and Crip Identities in Solo Autobiographical Performances" I: *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 9.1-2 2003 s. 25-56.

Seidler, Victor J. (2006) *Transforming masculinities – Men, cultures, bodies, power, sex and love*. London/New York: Routledge.

Söder, Mårten (red.) (2005) *Forskning om funktionshinder – Problem – utmaningar – möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

Wendell, Susan (1996) *The Rejected Body – Feminist philosophical reflections on disability*. London: Routledge.